

Jukka-Pekka Mattjus

Anders Mattjus – jännittävää merimieselämää 1900-luvun alun melskeissä

Andres N. Mattjus, Jukka-Pekka Mattjuksen arkisto

Isoisäni Andres Nikolai Mattjus (s.1894) oli nuorena miehenä muutaman vuoden merillä, kunnes hänen seilauksensa loppuivat I maailmansodan melskeissä traagiseen s/s Uranian uppoamiseen Vienanmerellä.

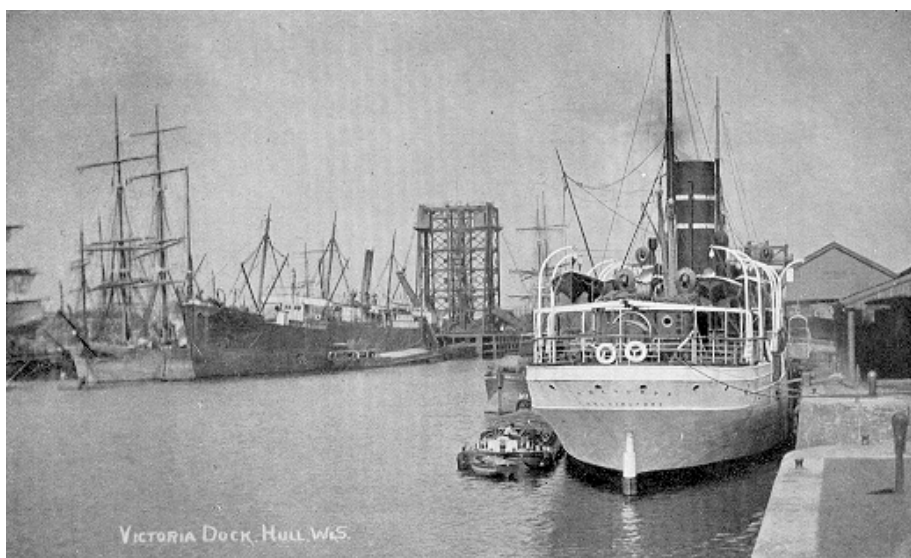
Vaikka tamperelainen Anders (Antti) oli valmistunut kotikaupungissaan Ylemmstä Käsityöläiskoulusta, hän päätyi muutaman välietapin kautta ahtaajaksi Helsinkiin. Sieltä hän sitten sai ensimmäisen laivapestin kansimieheksi Helsingin ja Viipurin väliä ajavaan Viktor Ek-varustamon s/s Söderniin. Siitä hänen merimiesuransa urkeni.

Anders oli meriltä kotoväen kanssa ahkerassa kirjeenvaihdossa, joka sisälsi pääosin yleistä perheen omien kuulumisien vaihtoa.

Välillä hän kuitenkin innostui kertomaan yleisistäkin tapahtumista, kuten seuraava kolkko tarina SHO-FÅA:n komealta matkustajalaivalta s/s Arcturukselta. Tapahtuman seurauksena Anders sai ylennyksen trimmarista lämmittäjäksi. Suora lainaus hänen 22.09.1912 päivätyistä kirjeestä:

”Minun lämmittäjäksi pääsemiseni tapahtui hyvin traakillisen tapauksen kautta. Siihen minua auttoi erään toverini väkivaltainen kuolema. Hänet löi puulla kuoliaaksi eräs toinen suomalainen mies Hullissa. Tämä tapahtui niin sanotulla piirillä elikkä tokkaan vievän laivasillan alkupäässä.

Siellä pitävät laivaväki tanssiaisia keskenään. Laivan piikat olivat taas hommanneet sinne tanssit. Sinne tuli miehiä toisista laivoista. Siinä syntyi riitaa miesten kesken johon alkusyyinä juuri meidän laivan piikat. Meidän puolelta oli ainoastaan murhattu jonka nimi oli Pohjalainen. Hän oli hiukan juovuksissa. Riita syntyi ensin hänen ja erään Turkulaisen pojan kanssa. He rupesivat ensin nyrkeillä tappelemaan, mutta silloin tuli kaksi muuta miestä joille asia ei kuulunutkaan edes ja löivät Pohjalaista vaivihkaa takaapäin ennen kuin kukaan kerkesi estämään. Pimeän turvin he sitten hävisivät jäljettömiin. Toisen kyllä näimme kun hän seisoj tien vieressä katsellen kun me kannoimme Pohjalaista laivaan mutta sitte häinkin hävisi. Hänen tuntomerkinsä ovat kyllä poliisilla ja sitä paitsi on kaksi meidän poikaa nyt Hullissa kulkien salapoliisien kanssa pitkin etsien murhaajia. Minä seisoin ainoastaan 1 ½ m päässä Pohjalaisesta kun sitä lyötiin ja riensin oitis toisten kanssa häntä ylös nostamaan. Hän eli vielä kun kannoimme häntä laivaan, mutta oli tainnoksissa koko ajan. Aamulla 7 aikaan hän sitte kuoli eläen ainoastaan 7 tuntia senjälkeen kun häntä oli lyöty.”

s/s Arcturus Englannin Hullissa, Jukka-Pekka Mattjuksen arkisto

Anders Mattjus seilasi kaikkiaan kolmella SHO-FÅA:n aluksella, joista vähäpätöisimmällä s/s Uleåborgilla vain vähän yli kuukauden. Viimeiseksi laivaksi siten jäi s/s Urania (2), jossa Anders sai tuntea I maailmansodan kauhuja.

N° 174.

Finska
Ångfartygs Aktiebolaget
HELSINGFORS

TELEGRAFADDRESS
„FINSKA“ HELSINGFORS

Pekka!

Lämmittäjä Anders Mattjus

Pohj. Rantakatu No. 5A

Tampere.

Täten saamme todistaa että lämmittäjä Anders Mattjus on työskennellyt s/s "ARCTURUSSELLA" seitsemän kuukautta ja 2 p. s/s "Uleåborg'illa" yksi kuukausi 6 p. ja s/s "Urania'lla" noin viisi kuukautta. Tällä ajalla on hän tehnyt työnsä täysin tyydyttävästi ja esittänyt olevansa raitis ja siivo käyttöksestään jonka tähden voimme suositaa häntä mitä parhaimmin.

Helsingissä Marraskuun 24 p. 1915.

for FINSKA ÅNGFARTYGS AKTIEBOLAGETS
INGENJÖR AFDELNING
M. Lindgren

Anders Mattjusin kelpo työtodistus seilauksistaan SHO-FÅA:lla, Jukka-Pekka Mattjuksen arkisto.

Seuraavassa kirjekatkelmassa 13.04.1915 Anders kertoo Uraniaa seuranneesta saksalaisesta sukellusveneestä, joka onneksi vaihtoi kohdettaan ja ilmeisesti suoritti tehtävänsä upottaen aluksen.

”Päivän valetessa jatkoimme matkaa läpi Englannin kanavan. Kanava kesti ajaa 18 tuntia vasta maanantai aamuna pääsimme Irlannin merelle. Ollessamme maanantai aamuna tuossa ½ 5 aikaan Englannin lounais kärjen kohdalla sukelsi saksalainen vedenalainen vene näkyviin noin 100 metriä laivan oikealla puolella perässä, mutta oitis kun se huomattiin niin lisättiin laivan vauhtia niin että se meni 17 solmun välin nopeudella tunnissa se on noin 30 kilometriä. Vedenalainen ajoi vähän aikaa meitä takaa mutta ei jaksanut seurata vaan jäi jälkeen eikä se voinut ampua torpeedoa kun kävi merikanki. Samalla aikaa tuli meitä vastaan eräs Englantilaisen laiva ja saksalainen suuntasi matkansa sitä kohden niin ainakin kertovat ne matroosit jotka olivat silloin vahdissa. Myöhemmin tänne Liverpooliin saavuttuamme saimme kuulla että saksalaiset olivat upottaneet erään Englantilaisen kauppalaivan juuri silloin siellä kanaalissa kun mekin siellä olimme niin että luultavasti se oli se sama joka meitä vastaan tuli. Nyt otamme lastin ja menemme Arkankeliin. Meidän pitäisi kuulemma ruveta siellä kuljettamaan lastia Arkankelin ja Aleksandronovskin välillä niin kauan kun siellä on meri auki...”

Finska
Ångfartygs Aktiebolaget
HELSINGFORS
—□—
TELEGRAFADRESS:
„FINSKA“ HELSINGFORS.
▽ ▽

Eldaren *Anders N. Mattjus* har
tjänstgjort såsom eldare å s/s "URANIA" från den 16 mars 1915 till
den 29de. juli 1915, samt fullgjort sina åligganden nöjaktigt.
Orsaken till hans afgång från tjänsten är att fartyget
förlist.

Helsingfors den 29de. juli 1915.

Uno Eriksson
1st Mästare

Beitzi Föör
Refärdare

Sjömanshuset i Helsingfors

den 29/7 1915

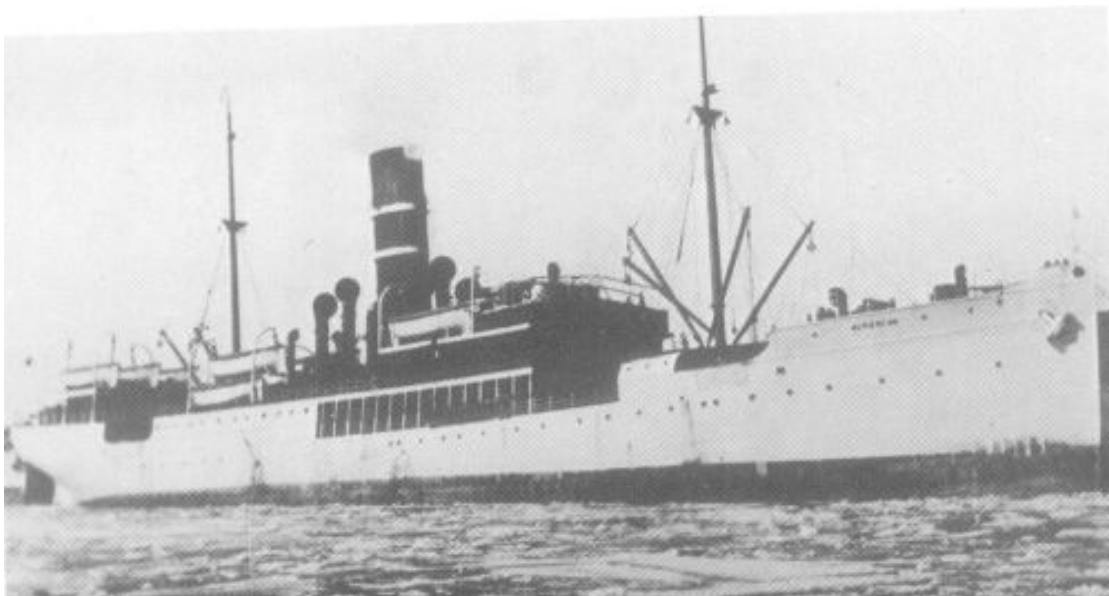
W. Hannelin

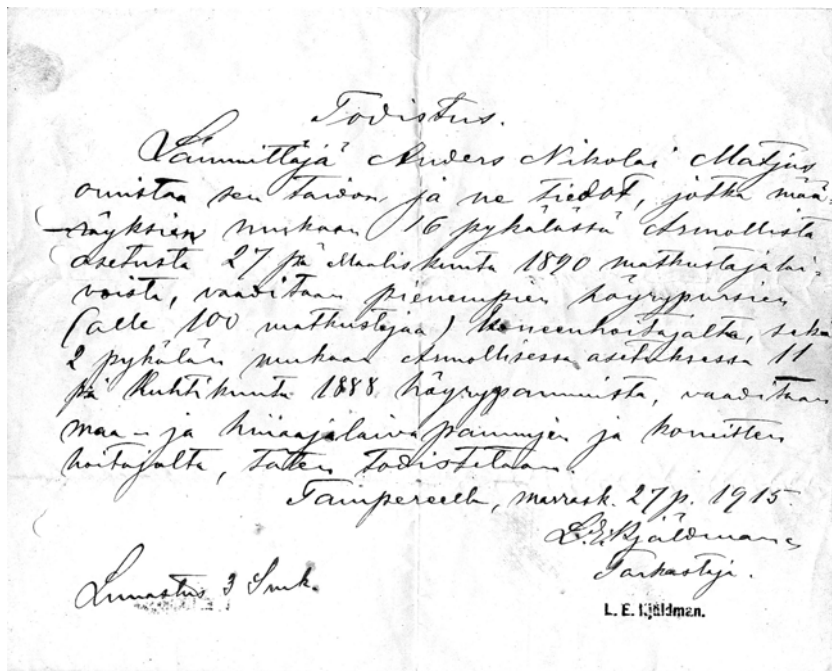
Laivan menetys tylynä syynä työsuhteen loppumiseen,
Jukka-Pekka Mattiuksen arkisto.

Uranian toisella matkalla Vienenmerellä se ajoi miinaan 02.07.1917 ja upposi noin minuutissa. Onneksi laivan koko 42 henkinen suomalainen miehistö pelastui, Anders Mattjus muiden mukana.

Nämä laivakokemukset ilmeisesti riittivät Andersille, koska hän palasi Tampereelle, eikä enää sen reissun jälkeen palannut merille.

Komea valkokylkinen s/s Urania (2) vanhassa valokuvassa

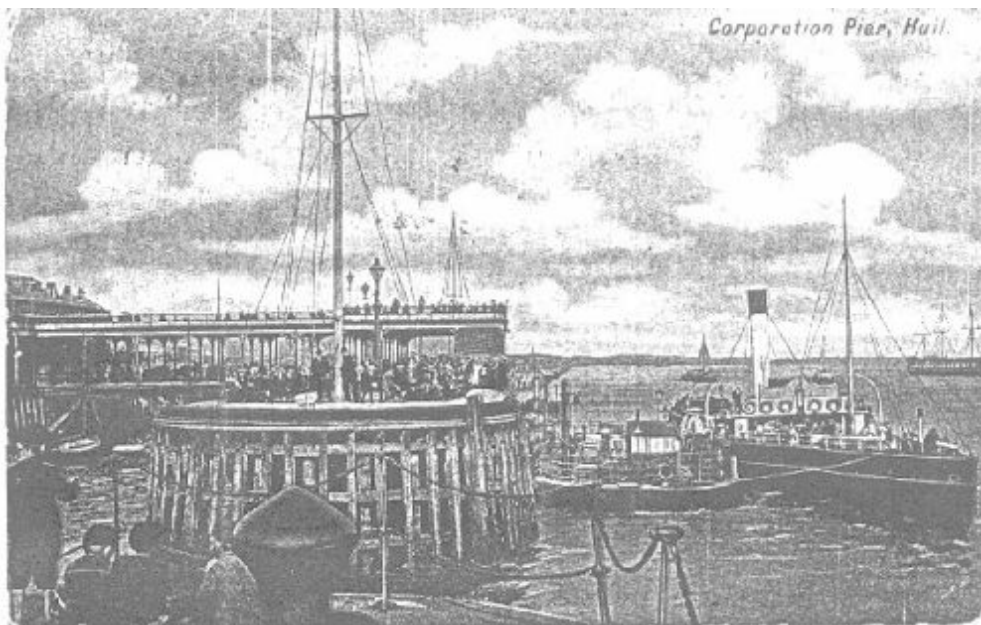

Anders suoritti kotiin saavuttuaan koneenhoitajan pätevyuden.
Jukka-Pekka Mattjuksen arkisto.

Anders perusti perheen ja avioitui vuonna 1916 morsiamensa Ainon kanssa. He saivat Kerttu tyttären, mutta valitettavasti Aino menehtyi jo 1919. Anders löysi muutaman vuoden kuluttua uudeksi vaimokseen Olgan, jonka kanssa perhe kasvoi useammallakin lapsella.

Anders oli koko työuransa töissä Tampereella useammassakin paikassa ja palasipahan vielä kerran laivatöihin, kun oli vuonna 1927 Näsijärvellä 3 kk ajan koneenhoitajana tervahöyry Otavassa.

Hän kuoli 1946 vatsahaavaleikkauksen aiheuttamiin komplikaatioihin ja haudattiin toisen vaimonsa Olgan viereen Tampereen Kalevankankaalle.

Andersin lähes sata vuotta sitten Hullista lähettämä kortti kotoväelle.
Jukka-Pekka Mattjuksen arkisto.